IVARS KNĒTS

(17.09.1938– 01.03.2019)

80 gadu vecumā 2019. gada 1. martā mūžībā devies Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) akadēmiķis , RTU emeritētais profesors Dr. habil. sc. ing. Ivars Knēts.

I. Knēts dzimis 1938. gada 17. septembrī Rīgā būvtehniķa ģimenē kā otrais dēls. Viņa vectēvs bija galdnieks un viņa dzimta nāk no Kurzemes. Profesora bērnība pagāja Rīgā, Āgenskalnā. 1956. gadā I. Knēts pēc Rīgas Būvniecības tehnikuma absolvēšanas viņš sāka studijas Latvijas Valsts universitātes (LVU) Inženierceltniecības fakultātē, kura 1958. gadā pārgāja uz atjaunoto Rīgas Politehnisko institūtu. 1961. gadā viņš absolvēja institūtu un ieguva būvinženiera diplomu.

Studiju gados viņš bija starp labākajiem studentiem un 1960./61. m. g., būdams 5. kursa students, bija viens no pirmajiem jaundibinātās Ļeņina stidendijas saņēmējiem.

1961. gadā rektors Aleksandrs Mālmeisters nodibināja RPI Plasticitātes problēmu laboratoriju, ko iekļāva Celtniecības fakultātes sastāvāu un kas darbojās augstskolā līdz 1963. gada vasarai. Tā kā A. Mālmeisters aizgāja no RPI rektora amata un kļuva par jaunizveidotā Latvijas Padomju Sociālistisko Republiku Zinātņu akadēmijas (LPSR ZA) Polimēru mehānikas institūta direktoru, arī Plasticitātes problēmu laboratorijas pārcēlās uz jaundibināto zinātnisko institūtu. Tā zinātniskais līdzstrādnieks I. Knēts kopā ar citiem kļuva par LPSR ZA darbinieku.

Plānsienu konstrukciju noturības aprēķināšanas ieviesto lokālo deformāciju teoriju bija izstrādājis profesors A. Mālmeisters, tālāk to paplašināja profesors I. Knēts. Viņš 1965. gadā aizstāvēja tehnisko zinātņu kandidāta disertāciju par plānsieniņu čaulu noturību, bet 1977. gadā – doktora disertāciju par kaulaudu biomehāniku. Tas bija jauns un perspektīvs zinātniskais virziens un jau 1970. gadā sāka veidoties zinātniskā laboratorija, kuras uzdevums bija pētīt dabas veidoto bioloģisko audu mehāniskās īpašības un biomehānisko uzvedību dažādu slodžu un vides faktoru ietekmē. Pateicoties laboratorijas kolektīva spraigajam darbam, jau pavisam drīz tā kļuva par vadošo bioloģisko audu biomehānikas centru toreizējā Padomju Savienībā.

A. Mālmeisters uzticēja I. Knētam veidot Biomehānikas zinātniskās pētniecības laboratoriju (ZPL). Sākas intensīvs darbs pie kolektīva radīšanas, iesaistot tajā inženierus, mediķus, bioķīmiķus un materiālu mehānikas pārstāvjus. Turpinājās arī darbs ar studentiem, un 1969. gadā I. Knētu ievēlēja docenta amatā RPI Būvkonstrukciju katedrā un nākamajā gadā – par LPSR ZA Jauno zinātnieku padomes priekšsēdētāju. Biomehānikas ZPL oficiāli dibināja 1971. gadā. Drīz tika iegūti pirmie pētījumu rezultāti kaulaudu un asinsvadu biomehānisko īpašību izpētē. 1977. gadā I. Knēts sekmīgi aizstāvēja disertāciju PSRS zinātņu doktora grāda iegūšanai par tēmu «Cilvēka cieto bioloģisko audu deformēšanās un sabrukums». No 1978. gada viņš bija RPI profesors.

Plašs un daudzpusīgs bija viņa zinātniskais darbs. 1975. gadā uz LPSR ZA zinātniskās laboratorijas un Traumatoloģijas un ortopēdijas ZPI bāzes tika organizēta pirmā PSRS konference inženierijas un medicīnas biomehānikā ar plašu ārzemju zinātnieku līdzdalību. Konferences rīcības komitejas priekšsēdētājs bija LPSR ZA prezidents A. Mālmeisters, bet zinātniskie sekretāri – I. Knēts un H. Jansons. Rīgā notika arī nākamās PSRS biomehānikas konferences – 1979., 1983. un 1986. gadā. Pēdējā no tām bija iekļauta Eiropas Biomehānikas savienības konferences sastāvā, un tās noslēgumā I. Knētam piešķīra Eiropas Biomehānikas savienības Goda biedra nosaukumu. Tajā pat gadā viņam piešķīra arī Čehoslovākijas Teorētiskās un lietišķās mehānikas savienības Goda biedra nosaukumu, bet 1982. gadā I. Knēts tika uzņemts prestižajā PSRS ZA Teorētiskās un lietišķās mehānikas Zinātniskās padomes sastāvā.

1976. gadā I. Knētam zinātnieku grupas sastāvā piešķīra Latvijas PSR Valsts prēmiju par asinsvadu rekonstruktīvo operāciju biomehānisko pamatojumu un šo operāciju ieviešanu klīniskajā praksē. 1971. un 1980. gadā par biomehānikas pētījumu kopu viņam piešķīra LPSR ZA pirmo prēmiju.

1990. gadā ASV I. Knēts kļuva par Pasaules Biomehānikas padomes locekli. No laboratorijas zinātnieku un ar viņiem saistīto pētnieku vidus ir nākuši 18 zinātņu kandidāti un seši zinātņu doktori. 1987.gadā I. Knēts piekrita pārnākt uz RPI ar nosacījumu, ka kopā ar viņu varēs pārnākt arī viss laboratorijas kolektīvs. Tā arī notika, un pirmo reizi LPSR ZA vēsturē zinātniskā laboratorija ar visiem darbiniekiem, aparatūru un algas fondu pārnāca RPI sastāvā kā neatkarīga laboratorija zinātņu prorektora pakļautībā. Laboratorija darbojās Inženierceltniecības fakultātes ēkā.

1987. gada 1. augustā I. Knēts sāka strādāt par RPI zinātņu prorektoru un šo amatu pildīja līdz 1999. gada 20. decembrim, kad tika ievēlēts par RTU rektoru. Ar 2000. gadu viņš sāka pildīt RTU vienpadsmitā rektora pienākumus un atkārtoti šajā amatā tika ievelēts arī 2004. gadā. Rektora pienākums viņs veica līdz 2011. gada beigām.

Rīgas biomehāniķu skolas pamatlicējs I. Knēts 1992. gadā tika ievelēts par LZA akadēmiķi, darbojās daudzās starptautiskās apvienībās, komitejās, bija žurnālu redkolēģiju loceklis. 2006. gadā viņš saņēma Rīgas balvu zinātnē, 2012. gadā – Cicerona balvu. Bez tam viņš bija arī Rīgas Stradiņa universitātes Goda doktors (2000), Eiropas zinātņu un mākslas akadēmijas īstenais loceklis (1999), Pasaules materiālzinātņu un ražošanas inženierijas zinātņu akadēmijas īstenais loceklis (2006), Latvijas Zinātnes padomes loceklis, LZA Senāta loceklis.

Akadēmiķa zinatniskais darbs mērāms ar vairāk kā 200 publicētiem zinātniskiem un mācību metodiskiem darbiem, grāmatām un viņš ir ieguvis 6 patentus ārzemēs. I. Knēts augstu turēja RPI, no 1990. gada – RTU tradīcijas, piedalījās apjomīgu piecu augstskolas vēsturei veltītu grāmatu sastādīšanā.

Studiju gados I. Knēts nodarbojās ar vieglatlētiku un piedalījās atjaunotā RPI sporta dzīves organizēšanā. I. Knēts bija RPI Sporta kluba vieglatlētikas, tūrisma un peldēšanas sekcijas vadītājs. LPSR Zinātņu akadēmijā I. Knēts bija viens no sporta darba aktīvistiem. Noteikt jāmin, ka Latvijas Olimpiskās komitejas (LOK)

atjaunošanas konferencē 1988. gada 19. novembrī LOK prezidenta amatam tika izvirzīti pieci kandidāti, tostarp – Ivars Knēts. Lai gan prezidenta amatā viņš netika ievēlēts, profesors pildīja LOK valdes locekļa pienākumus. 1989. gadā I. Knēts kļuva arī par jaundibinātās Latvijas Olimpiskās akadēmijas viceprezidentu.

Vasarās I. Knēts ar ģimeni mēdza atpūsties RTU Semināru, sporta un atpūtas bāzē «Ronīši», kur baudīja jūras spirgtumu un priežu skuju aromātu. Redzot, ka dažām priedītēm apakšējie zari nokaltuši, paņēma «fuksīti» un nozāģēja tos. Lai bērni nesavaino sejas un ir glīta apkārtne.

Akadēmiķa darbs nezudīs. Zinātnisko un pedagoģisko darbu turpina viņa studenti.

Alīda Zigmunde, RTU Inženierzinātņu vēstures pētniecības centra pētniece